

Chmielewski, in 1903 in Frankfort aan de Main geboren, kwam uit de kleine Duitse middenstand; hij had zich in het ivoorsnijden bekwaamd, had in '28 in München een atelier gekocht, had dat atelier in '31 moeten sluiten, was handelsreiziger geworden en was in '32 tot de NSDAP en de SS toegetreden. In de SS begon hij carrière te maken, als kamp-SS'er wel te verstaan: in '36 werd hij in een onderofficiersrang aan de staf van Sachsenhausen toegevoegd, in '40, tot officier bevorderd, naar Mauthausen overgeplaatst. Hij was daar als *Schutzhaftlagerführer* in functie toen er in '41 en '42 naast talloze anderen ook ca. tweeduizend uit Nederland afkomstige Joden geliquideerd werden – wij herinneren er aan dat Mauthausen niet alleen een van de wreedste concentratiekampen was, maar ook dat daar met de verzachting van regime welke eind '42 voorgeschreven was, in belangrijke mate getraineed werd.

Heeft Chmielewski van Vught een tweede Mauthausen willen maken?

Daargelaten dat dit ten enenmale niet zou stroken met het beleid van de bezetter die de Nederlanders, en speciaal de Joden onder hen, zo weinig mogelijk wilde alarmeren, zou Chmielewski ook niet de kracht gehad hebben om zulk een verregaande opzet van de grond te krijgen. Hij was afgestompt en lui en er eigenlijk alleen maar op uit, zich een zo aangenaam mogelijk leven te verschaffen: hij dronk als een ketter, hij was omkoopbaar, hij stal links en rechts, en hij had, hoewel getrouwd, het ene liefje na het andere. 'De hoofdzaak was', aldus later functionarissen van Philips die aan het Philips-Kommando leiding gaven, 'om hem maar aan de vrouw te brengen, dan was hij volkomen onschadelijk'¹ – d.w.z. dat men dan veel van hem gedaan kon krijgen.

Wij hebben niet de behoefte, van de overige kamp-SS'ers veel te vermelden, behoudens dan dat de 'tweede man' in hun hiërarchie, *SS-Hauptscharführer* Franz Ettliger, *Schutzhaftlagerführer* tot hem in '44 wegens diefstal van Joodse eigendommen een proces werd aangedaan, in het burgerbestaan taxi-chauffeur in Berlijn was geweest, 'geboren en getogen', aldus een gevangene, 'in de modderpoel van de zelfkant ener wereldstad en die z'n em-plooi in hoofdzaak vond bij gokkers, dieven en helers. De oorlog bood deze en dergelijke individuen een kans. Ze kropen uit hun moeras als maden uit rottend vlees'² – een beeldspraak die bepaald niet alleen op Ettliger van toepassing was.

¹ 'Verslag van mededelingen van R. E. Laman Trip en C. H. Braakman' (9 april 1948), p. 15 (GC). ² P. J. Ritmeester: 'Drukkers in Vught' in *De Band, Orgaan voor het personeel van het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf*, 5 (sept. 1948), p. 15.